

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Програми економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2021 рік

м. Вінниця, 2020 р.

Зміст

ВСТУП.....	3
1. ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ЦІЛІ ПРОГРАМИ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ НА 2021 РІК.....	4
2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	6
3. ОСНОВНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	14
4. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ	18
5. ЙМОВІРНІ НАСЛІДКИ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ	20
6. ЗАХОДИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ВЖИТИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ, ЗМЕНШЕННЯ ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ	26
7. ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ВИПРАВДАНИХ АЛЬТЕРНАТИВ.....	28
8. ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ	29
9. РЕЗЮМЕ.....	32

Вступ

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у міжнародній, національній і регіональній політиці набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку країн, регіонів і населених пунктів.

Стратегічна екологічна оцінка документів державного планування дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі стратегічного планування. Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) – це новий інструмент реалізації екологічної політики, який базується на простому принципі: легше запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявляти та виправляти їх на стадії впровадження стратегічної ініціативи.

Метою СЕО є сприяння сталому розвитку шляхом забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, інтегрування екологічних вимог під час розроблення та затвердження документів державного планування.

В Україні створені передумови для імплементації процесу СЕО, пов'язані з розвитком стратегічного планування та національної практики застосування екологічної оцінки. З 12 жовтня 2018 року в Україні вступив в дію закон «Про стратегічну екологічну оцінку». Відповідно до ст. 2 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» цього закону з 1 січня 2020 року стратегічна екологічна оцінка повинна здійснюватися для програм економічного і соціального розвитку областей.

Стратегічна екологічна оцінка Програми економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2021 рік здійснювалася за підтримки проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС), який впроваджує Федерація канадських муніципалітетів (ФКМ) за фінансової підтримки Уряду Канади.

1. Зміст та основні цілі Програми економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2021 рік

Головною метою Програми є забезпечення сталого розвитку соціально-економічного потенціалу області шляхом підвищення конкурентоспроможності економіки регіону, посилення інвестиційної та інноваційної привабливості, модернізації соціальної сфери, створення сприятливих умов для розвитку самодостатнього місцевого самоврядування задля покращення рівня добробуту та соціальної захищеності населення.

Цілі та завдання Програми спрямовані на реалізацію пріоритетних напрямків (завдань), визначених Стратегією збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року, задля підвищення соціальних стандартів життя населення, відновлення стабільного розвитку області, в тому числі шляхом подолання наслідків негативного впливу пандемії COVID-19 на розвиток економіки області у тому числі, надання пріоритетного значення розвитку сектору охорони здоров'я з метою збереження людського капіталу.

Досягнення поставленої мети буде здійснюватися через реалізацію пріоритетів (див. табл. 1), шляхи досягнення яких містять завдання та опис очікуваних результатів.

Таблиця 1. Цілі та пріоритети Програми економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2021 рік

Ціль	Пріоритет
1. Реалізація державної політики в оборонній та правоохоронній діяльності	1. Забезпечення виконання повноважень, передбачених законодавством, в галузі оборони та мобілізаційної підготовки. 2. Підвищення суспільної правосвідомості та попередження злочинності.
2. Захист населення і територій області від наслідків надзвичайних ситуацій та забезпечення функціонування територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту	1. Підвищення спроможності регіону попереджувати, реагувати та ліквідувати наслідки надзвичайних ситуацій.
3. Забезпечення умов сталого економічного розвитку, зростання конкурентоспроможності економіки області	1. Розвиток промислового комплексу, активізація інноваційних процесів та створення сприятливих умов для посилення інвестиційної діяльності в області. 2. Сталий розвиток аграрного виробництва, розширення сфери органічного виробництва та активізація сільськогосподарської дорадчої діяльності. 3. Підтримка розвитку малих, середніх форм господарювання на селі та їх об'єднань. 4. Здійснення заходів з ефективного використання водних ресурсів області. 5. Впровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій в системі життєзабезпечення населених пунктів. 6. Подальше формування позитивного інвестиційного іміджу області. 7. Розвиток сфери торгівлі та послуг. 8. Створення сприятливих умов розвитку малого та середнього бізнесу. 9. Розвиток транспортної інфраструктури. 10. Подальший розвиток міжнародного та транскордонного співробітництва. 11. Покращення стану зайнятості населення на всіх рівнях
4. Розвиток людського капіталу та підвищення стандартів життя населення	1. Забезпечення високих стандартів навчання, активізація співпраці у сфері освіти і науки. 2. Дооснащення газових котелень котлами на альтернативних видах палива та виведення їх з підвальних приміщень в закладах загальної середньої освіти. 3. Покращення матеріально-технічної бази та створення нового освітнього середовища в закладах освіти. 4. Створення конкурентоспроможного середовища в межах єдиного медичного простору.

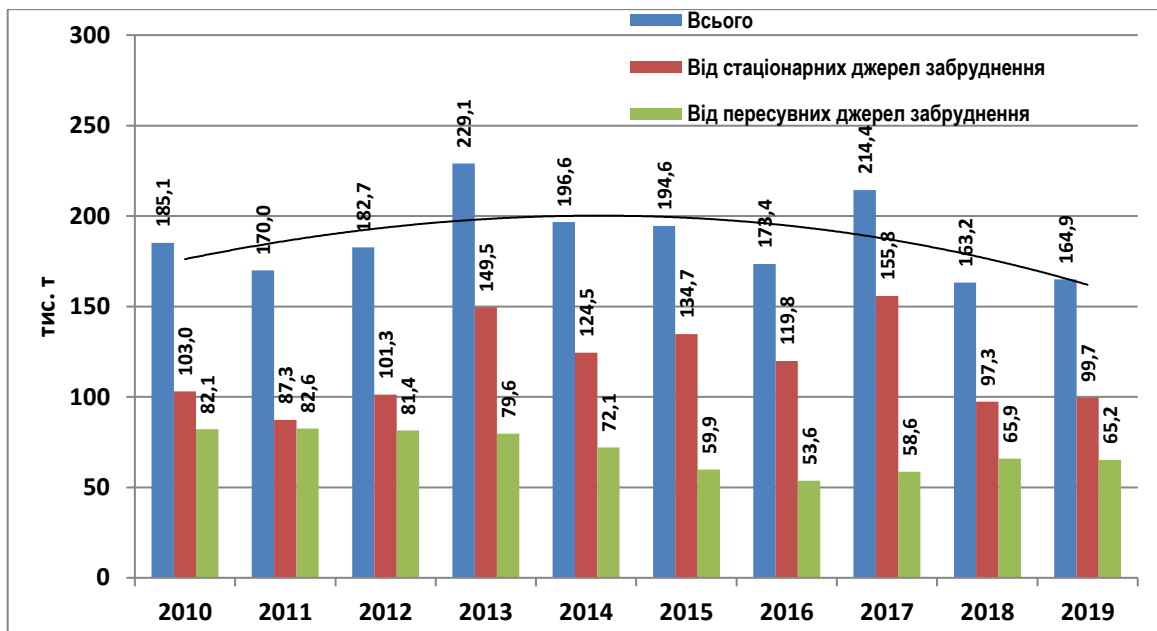
Ціль	Пріоритет
	<p>5. Зниження смертності хворих області від серцево-судинної патології шляхом реалізації субпроєкту Світового банку «Складова розвитку системи охорони здоров'я Вінницької області, яка направлена на покращення медичної допомоги хворим із серцево-судинною патологією».</p> <p>6. Створення якісної системи спеціалізованої інфекційної допомоги пацієнтам області. Відкриття обласного центру інфекційних хвороб.</p> <p>7. Соціальний захист окремих категорій громадян.</p> <p>8. Соціальна підтримка учасників АТО/ООС та їх сімей, сімей загиблих (померлих) учасників АТО/ООС, сімей героїв Небесної Сотні з Вінниччини, а також ветеранів війни.</p> <p>9. Забезпечення земельними ділянками військово-службовців, які беруть участь у АТО/ООС.</p> <p>10. Профілактика соціального сирітства, розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та створення умов виховання дітей, наближених до сімейних.</p> <p>11. Забезпечення ефективної роботи у сфері підтримки сім'ї, запобігання та протидії домашньому насильству, попередження торгівлі людьми, забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків.</p> <p>12. Покращення ефективності системи соціального забезпечення, обслуговування та надання соціальних послуг населенню.</p> <p>13. Реалізація програм доступного житла в області.</p> <p>14. Забезпечення всіх категорій споживачів питною водою, приведеною до стандартів якості.</p> <p>15. Реалізація заходів з розвитку фізичної культури та спорту.</p> <p>16. Збереження культурної спадщини, сприяння розвитку культури і мистецтв та креативних індустрій. Залучення міжнародної співпраці у культурній сфері. Створення належних умов для збереження та розширення доступу громадян до документів Національного архівного фонду.</p> <p>17. Розвиток туристичної галузі.</p> <p>18. Сприяння розвитку вітчизняного книговидання та розповсюдження, популяризації читання.</p> <p>19. Забезпечення міжконфесійної та міжнаціональної злагоди в області</p>
5. Екологічна безпека навколишнього середовища	<p>1. Забезпечення санітарного та екологічного благополуччя.</p> <p>2. Збереження ландшафтного та біотичного різноманіття.</p> <p>3. Збереження та раціональне використання водних ресурсів. Якісна питна вода в кожній громаді.</p>
6. Розвиток громадянського суспільства	<p>1. Інформаційне забезпечення державної політики, підвищення ролі засобів масової інформації у становленні громадянського суспільства та рівня взаємодії органів місцевої влади із ЗМІ та інститутами громадянського суспільства.</p> <p>2. Створення сприятливих умов для розвитку і самореалізації української молоді, формування патріота і громадянина.</p> <p>3. Забезпечення конституційних прав та інтересів громадян. Посилення заходів щодо запобігання корупції.</p> <p>4. Проведення аналізу ефективного використання бюджетних коштів в ході виконання обласних програм.</p> <p>5. Забезпечення територіальними громадами розробки програм (заходів) комплексного розвитку територій.</p> <p>6. Розвиток самодостатніх і спроможних територіальних громад та їх об'єднань.</p> <p>7. Впровадження технологій е-урядування та е-демократії в місцевих органах виконавчої влади та місцевого самоврядування регіону.</p> <p>8. Створення та розвитку геоінформаційної системи управління та містобудівного кадастру Вінницької області.</p>

Програма економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2021 рік розроблена з урахуванням завдань і положень Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 р. № 695), а також Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року (затверджена рішенням 42 сесії 7 скликання Вінницької обласної Ради від 21 лютого 2020 р. №921).

2. Характеристика поточного стану довкілля Вінницької області

Атмосферне повітря

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у Вінницькій області протягом 2010-2019 років представлена на рис. 1. Спостерігається коливання обсягів викидів від стаціонарних джерел і пересувних джерел. У 2019 році відповідно до статистичних даних викиди від автотранспорту становили 65,2 тис. т (40% від загального обсягу викидів).

Джерело: Головне управління статистики у Вінницькій області

Рис. 1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у Вінницькій області у 2010-2019 роках

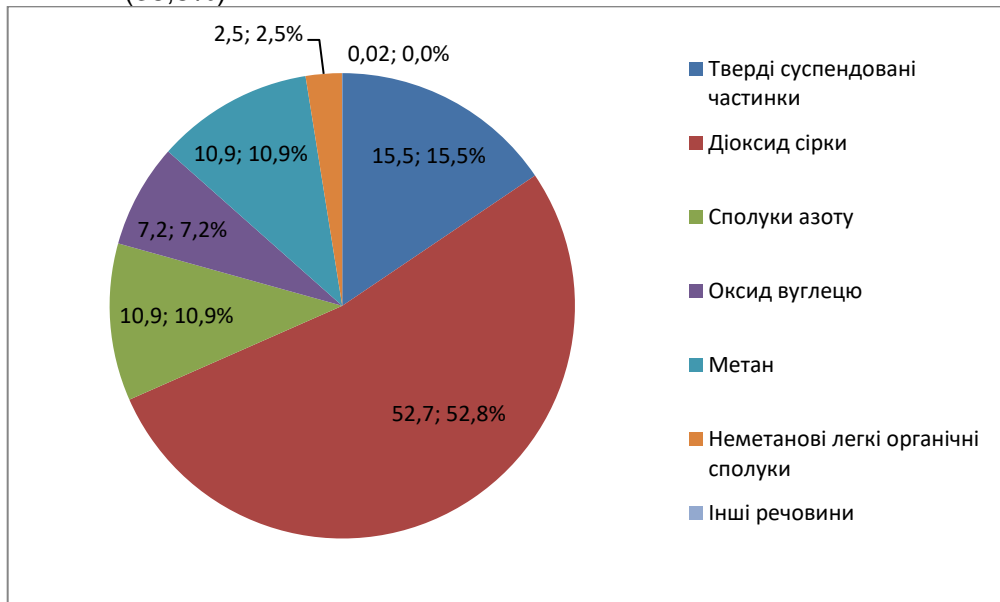
У 2019 році у повітря Вінницької області від стаціонарних джерел забруднення потрапило 99,7 тис. т забруднюючих речовин (без урахування викидів діоксиду вуглецю). Порівняно з 2018 роком обсяг викидів збільшився на 2,5% (2,4 тис. т). Це пов'язано зі збільшенням розведення свійської птиці та розподілення газоподібного палива через місцеві (локальні) трубопроводи.

Основними забруднювачами повітря в області залишаються підприємства енергетичної промисловості, сільського господарства, переробної промисловості та транспортні підприємства. Найбільшим забруднювачем повітря в області є ВП «Ладизинська ТЕС» ПАТ «ДТЕК Західенерго», викиди якої у 2019 році становили 71% загального обсягу викидів від стаціонарних джерел.

Значна питома вага викидів забруднюючих речовин припадає на місто Ладизин (73,9%). Крім того, високий відсоток у розподілі викидів до загального обсягу припадає на Тульчинський (4,5%), Тростянецький (3,7%) райони та місто Вінницю (2,9%). Кількість викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел у розрахунку на квадратний кілометр території по області протягом 2019 року склала 3,8 т. Найвища щільність викидів забруднюючих речовин у розрахунку на квадратний кілометр припадає на місто Ладизин (3349 т), а також на міста Вінницю (42 т), Жмеринку (17 т), Хмільник (9,4 т), Козятин (7,0 т), Тростянецький (4 т) та Тульчинський (4 т) райони. На душу населення в середньому по області припадає 64 кг викинутих у повітря забруднюючих речовин.

Моніторинг якості атмосферного повітря здійснює ДУ «Вінницький лабораторний центр МОЗ України». На території області моніторинговими дослідженнями атмосферного повітря охоплено 149 населених пунктів: 74 сільських та 75 міських. У 2019 році центром було досліджено 4185 проб атмосферного повітря у 219 населених пунктах області, з яких 290 проб не відповідали вимогам по вмісту забруднюючих речовин, що складає 6,9% (у 2018 р. – 5,3%, у 2017 р. – 2,9 %).

Із загальної кількості досліджень 2562 проби – це проби в міських поселеннях (61,2%) та 1623 проби – в сільських (38,8%).

Джерело: Головне управління статистики у Вінницькій області

Рис. 2. Обсяги викидів основних забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у Вінницькій області у 2019 році, тис. т

В структурі визначених інгредієнтів найвища питома вага проб з перевищенням ГДК:

- в міських поселеннях зареєстрована по пилу: в 2019 р. – 14,9% (2018 р. – 10,6%); оксиду вуглецю в 2019 р. – 8,1% (2018 р. – 5,5%); фенолу та його похідних в 2019 р. – 13,3% (2018 р. – 7,5%); азоту діоксиду в 2019 р. – 8,1% (2018 р. - 3,8%); формальдегіду – у 2019 р. – 14,5% (2018 р. - 11,4%);
- в сільській місцевості - по пилу в 2019р. – 11,7% (2018 р. - 14,4%); оксиду вуглецю в 2019 р. – 2,7% (2018 р. – 3,6%); формальдегіду в 2019 р. – 5,4% (2018 р.– 20,4%); сірчистому ангідриду – 1,3%, азоту діоксиду – 3,6%.

Водні ресурси

Водозабезпеченість

Річки Вінницької області належать до басейнів трьох основних річок України - Південного Бугу, Дністра і Дніпра, на басейни яких припадає відповідно 62%, 28% і 10% території області. Всього територією області протікає 3,6 тис. річок, загальною протяжністю 11,8 тис. км. Пересічна густота річкової мережі становить 0,45 км/км².

У Вінницькій області налічується понад 5300 ставків загальним обсягом 246 млн м³ та площею водного дзеркала понад 24 тис. га. Більшість ставків побудовано на малих річках та ставках, внаслідок чого їх водний режим зарегульований на 40-60%. Площа ставків області коливається в широкому діапазоні – від 0,1 до 80 га. Найбільше ставків в області припадає на басейн Південного Бугу. В межах області побудовано 52 водосховища місткістю 293 млн м³, загальною площею водного дзеркала майже 10 тис. га.

Річки і водойми використовують для рибництва, промислового і комунального водопостачання, зрошення земель, а також як джерело гідроенергії.

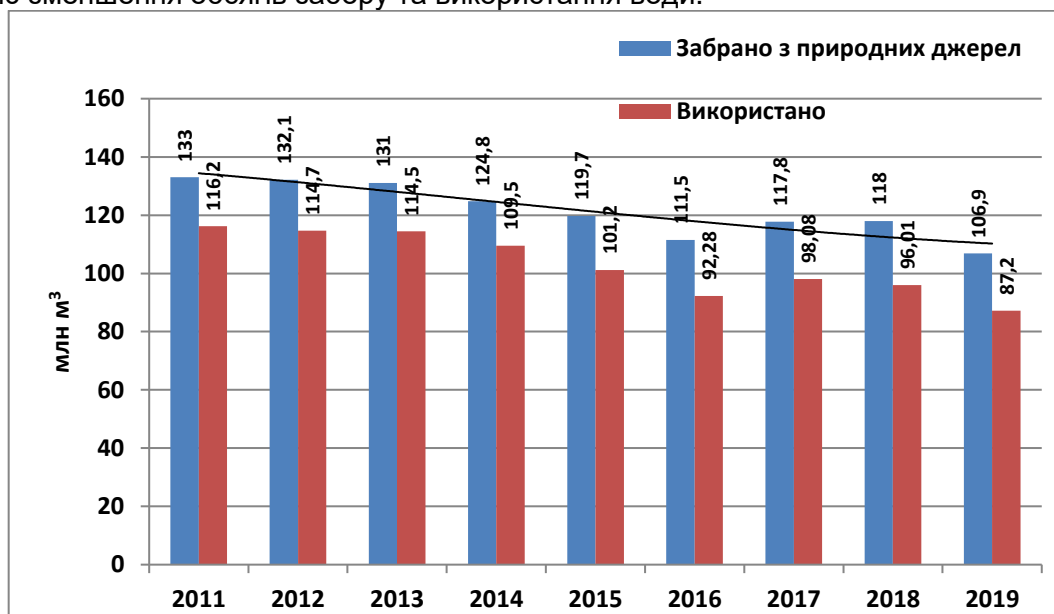
Більша частина місцевого стоку області (до 70%) формується в басейні Південного Бугу. Більш значний транзитний стік Дністра проходить по південному кордону області і використовується лише для зрошення та гідроенергетики. На одного жителя Вінницької області (без урахування транзитного стоку Дністра) припадають такі річні об'єми місцевого стоку: середньо-багаторічного – 1,5 тис. м³; маловодного – 1,1 тис. м³; дуже маловодного – 0,75 тис. м³.

Важливу роль у водному господарстві Вінниччини відіграють підземні води, як найбільш надійне джерело доброякісної питної води. Прогнозні запаси підземних вод області становлять 324,9 млн

м³/рік, затверджені експлуатаційні запаси – 45,7 млн м³/рік. Щорічно використовується, в середньому, від 7 до 10% прогнозних ресурсів, в окремих районах (Вінницький, Калинівський, Козятинський) цей показник наближується до 20%.

Водокористування

Динаміка забору та споживання прісної води у Вінницькій області (рис. 3) свідчить про загальну тенденцію зменшення обсягів забору та використання води.

Джерела: Екологічні паспорти Вінницької області (різні роки)

Рис. 3. Динаміка забору та споживання прісної води у Вінницькій області

Згідно державної звітності про використання води (форма 2ТП-водгосп (річна) у 2019 році всього з природних джерел забрано 106,9 млн м³, серед них 85% (91,1 млн м³) з поверхневих вод і 15% (15,8 млн м³) з підземних.

Найбільший забір води здійснили комунальна галузь і сільське господарство, на які припадає відповідно 42% (44,4 млн м³) та 36% (38,9 млн м³), промисловість – 19% (20,5 млн м³), інші галузі – 3% (3,1 млн м³).

Всього по області використано 87,2 млн м³ води, в тому числі на виробничі потреби – 52,4 млн м³ (60%); на питні та санітарно-гігієнічні потреби – 29,8 млн м³ (34%); на зрошення – 3,3 млн м³ (4%); на інші потреби – 1,7 млн м³ (2%).

На комунальне господарство використано 29,8 млн м³ води (35%); на промисловість – 19,5 млн м³ (22%); на сільське господарство – 34,6 млн м³ (40%); на інші галузі – 3,3 млн м³ (3%).

Найбільшими водоспоживачами у Вінницькій області в розрізі підприємств є:

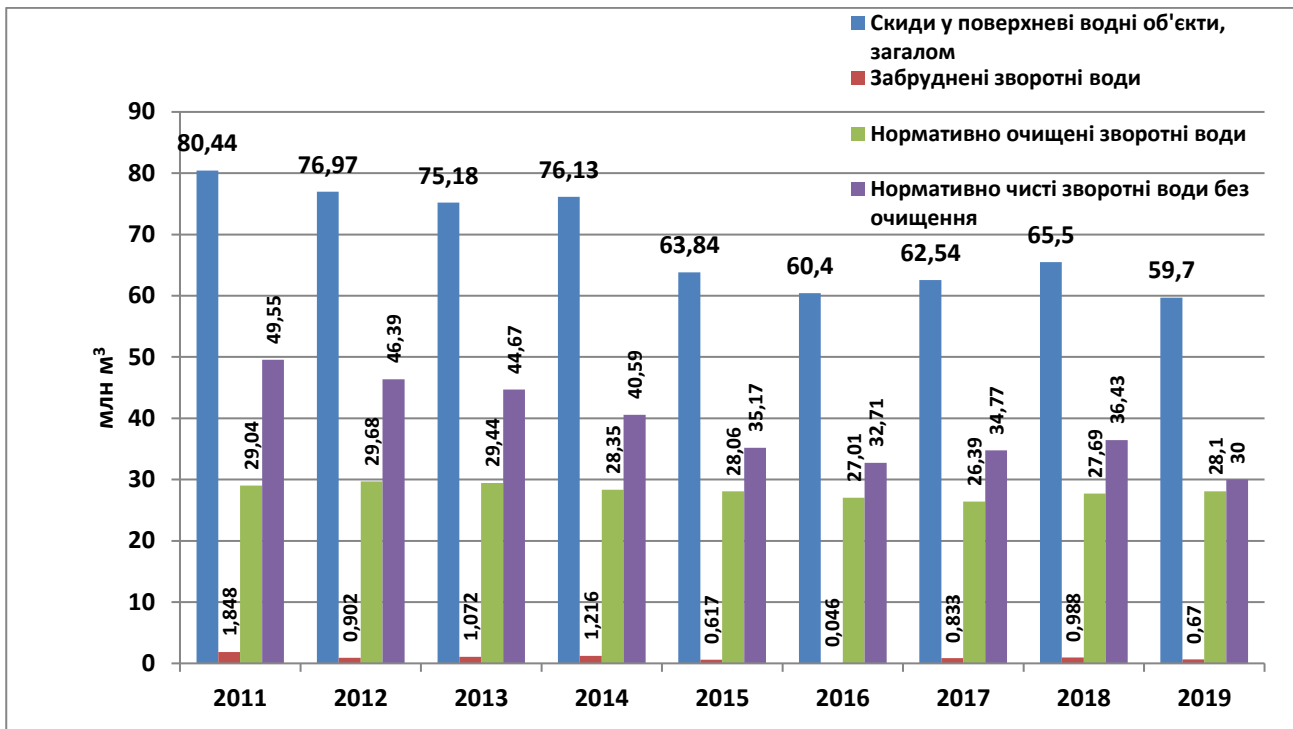
- КП «Вінницяоблводоканал» м. Вінниця, яке використовує 21% від загального використання,
- ПАТ «ДТЕК «Західенерго» ВП Ладижинська ТЕС м. Ладижин – 15%,
- філія «Птахокомплекс» ТОВ «Вінницька птахофабрика» с. Оляниця Тростянецького району – 4%.

Втрати води при транспортуванні у 2019 р. становили 14,55 млн м³.

Водовідведення

Динаміка скидів стічних вод у поверхневі водні об'єкти усіма водокористувачами вказує на зменшення рівня водовідведення та скидів забруднених вод (рис. 4).

У 2019 році у водні об'єкти Вінницької області було скинуто 59,7 млн м³ стічних вод, у тому числі комунальним господарством – 27,7 млн м³ (46%); сільським господарством – 26,3 млн м³ (44%); промисловістю – 4,8 млн м³ (8%), іншими галузями – 0,9 млн м³ (2%).

Джерела: Екологічні паспорти Вінницької області (різні роки)

Рис. 4. Динаміка скиду зворотних вод у природні водні об'єкти

Найбільше води відводиться у басейн Південного Бугу (91% або 54,2 млн м³), у басейн Дністра – 7% або 4,5 млн м³; у басейн Дніпра – 2% (1,1 млн м³).

У загальному об'ємі водовідведення найбільшою є частка нормативно чистих вод без очистки – на них припадає 50% загального об'єму водовідведення (30,0 млн м³), нормативно очищених на очисних спорудах – 47% (28,1 млн м³), з них на спорудах біологічного очищення – 28,1 млн м³ і на спорудах фізико-хімічного очищення – 0,038 млн м³. Забруднених стічних вод було скинуто у поверхневі водні об'єкти 1% від загального об'єму водовідведення (0,67 млн м³), некатегоризованих – 2% (0,89 млн м³).

На території області експлуатується 41 очисна споруда каналізації біологічного та механічного типу очищення, потужність яких становить 90,9 млн м³ на рік, і 7 очисних споруд, після яких зворотні води відводяться на поля зрошення, поля фільтрації, накопичувачі та ін. потужністю 7,9 млн м³ на рік.

Спостерігається тенденція зниження ефективності роботи очисних споруд. Їх неефективна робота на комунальних підприємствах, розташованих в районних центрах, пов'язана, в першу чергу, з фізичним зношенням їх обладнання. Технічний стан практично всіх каналізаційних очисних споруд потребує їх модернізації або реконструкції та значних капіталовкладень.

На 44 річках, притоках Південного Бугу, Дністра, Дніпра, встановлено 95 створів контрольних спостережень. Якість води річок області впродовж останніх 5-ти років залишається стабільною, без суттєвих змін і в цілому задовільною. Вміст більшості забруднюючих речовин не перевищує ГДК для водойм господарсько-побутового призначення. Вода річок Вінницької області забруднена органічними сполуками, причому таке забруднення спостерігається протягом року. Це свідчить про забруднення вод побутовими стоками.

За результатами спостережень за якістю поверхневих вод ДУ «Вінницький обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України» за останні 4 роки показники, які не відповідають гігієнічним вимогам проб за хімічними показниками, зросли з 3,8% до 19,7%, за мікробіологічними показниками – з 11,6% до 15,7%.

Питне водопостачання

Контроль за якістю питної води здійснює ДУ «Вінницький обласний лабораторний центр МОЗ України». В останні роки спостерігається відчутне погіршення якості і безпечності питної води у

порівнянні з показниками минулих років як за мікробіологічними, так і за санітарно-хімічними показниками.

Централізоване водопостачання. Послугами з централізованого водопостачання охоплено 62% населення області, а саме - 18 міст, 29 селищ міського типу та 357 сіл області (24,5% від загальної кількості).

З 2013 по 2019 роки якість води централізованого водопостачання в області погіршилася за санітарно-гігієнічними показниками, які не відповідають нормативам, з 3,3% до 14,4%, а за бактеріологічними показниками – з 4,9% до 14,6% відповідно.

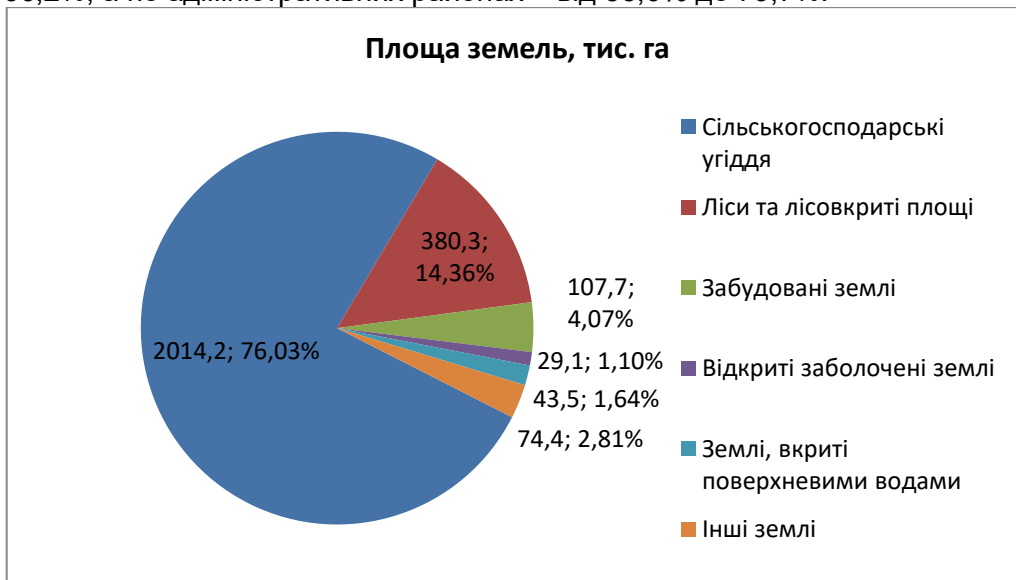
Для децентралізованого водопостачання показник питомої ваги води, що не відповідає нормативам за мікробіологічними показниками, зріс з 18,6% у 2013 р. до 38,3% у 2019 р.; за санітарно-гігієнічними показниками – з 4,2% до 44,8%.

За інформацією головного управління Держпродспоживслужби у Вінницькій області на обліку перебуває 479 об'єктів централізованого та 3498 об'єктів децентралізованого водопостачання. У 2019 році для лабораторних досліджень відібрано 2114 проб питної води з централізованої мережі та децентралізованих джерел водопостачання. Відхилення виявлено в 1237 пробах за мікробіологічними показниками, що становить 59,0% та в 1128 пробах – за санітарно-хімічними показниками, що становить 58,0%.

Земельні ресурси та ґрунти

Територія області становить 2649,2 тис. га або 4,4 % від площі України.

Більша частина території (76,03% від загальної площі території області) зайнята сільськогосподарськими землями (рис. 5). Питома вага сільськогосподарських угідь відносно території суші (ступінь сільськогосподарського освоєння) по області становить 77,3%, а по адміністративних районах – від 67,3% до 87,7%. Розораність відносно території суші по області становить 66,2%, а по адміністративних районах – від 53,6% до 79,7%.

Джерело: Екологічний паспорт Вінницької області

Рис. 5. Структура земельного фонду Вінницької області

Майже 25% (672,8 тис. га) усіх сільгоспугідь зазнають дії водної ерозії, 7% (179,7 тис. га) зазнають дії вітрової ерозії, кислих ґрунтів – 57% (1511,0 тис. га). Виникнення і розвиток ерозійних процесів мають багато причин. Однією із них є нераціональне використання землі, якому сприяє: інтенсивне розорювання схилених земель (більше 3°) і вирощування на них просапних культур (особливо цукрових буряків); відсутність комплексного підходу в проведенні протиерозійних заходів; перенасичення просапними культурами структури посівних площ. Також, нераціональне землекористування призводить до втрати родючості ґрунтів.

Усього по області потребують консервації 737,3 тис. га деградованих і малопродуктивних земель (27,8% від загальної площі території).

За класифікацією ґрунтів і земель України та їх придатністю до сільськогосподарського виробництва ґрунти Вінниччини за родючістю розміщуються від четвертого (70-61 бал) до восьмого (30-21 бал) класу. Це ґрунти від високої родючості (добрі землі) до групи ґрунтів низької якості (малоцінні землі) по загальній класифікації ґрунтів і земель України. Основні ґрунти області – це чорноземи (50,1% площі сільськогосподарських угідь) та сірі лісові (майже 33%). Більше половини обстежених сільськогосподарських угідь області є кислими.

Середній показник вмісту гумусу по області становить 2,69%, що є досить низьким показником. За даними наукових досліджень для підтримки в ґрунті на достатньому рівні фізико-хімічних і біологічних процесів необхідно, щоб він містив в орному горизонті не менше 2,5% гумусу. Цей рівень вважається критичним, нижче якого помітно погіршуються агрономічно цінні властивості ґрунтів. ґрунтів з вмістом гумусу нижче критичного рівня в області нараховується 523,7 тис. га, що складає 41,4%.

ґрунти Північної та Південної зони області більш родючі, вміст гумусу є вищим (2,74-3,48%). Центральна частина області, де ґрунтовий покрив представлений сірими лісовими ґрунтами, що за своєю природою є досить бідними на вміст органічної речовини (2,03%), досить відчутно знижує середній показник вмісту гумусу по області.

На меліорованих землях області створено 8 сольових стаціонарів на зрошуваних землях і 20 стаціонарів на осушуваних землях, що розташовані в різних геоморфологічних зонах, на яких відбирається за вегетаційний період 144 проби ґрунту на визначення засолення. В ґрунтах, що відбираються на сольових стаціонарах, перевищення ГДК вмісту солей не виявлено, процесів засолення і осолонцювання не спостерігається.

Біорізноманіття

Рослинний світ Вінниччини вирізняється своїм багатством. У різноманітних природних комплексах на території області зустрічається близько 1200 видів рослин. Близько 200 видів рослин є рідкісними – такими, що зустрічаються лише в окремих місцевостях, урочищах або скорочують свій ареал. Практично всі види рослин приурочені до певних умов зростання, які виділяються на Східному Поділлі: по всій області поширені лісові та прибережно-водні види. Лучні та болотні види більш характерні для півночі Вінниччини, а степові – для півдня. Розсіяно по всій території Східного Поділля зустрічаються види вапнякових та гранітних відслонень. Надзвичайно багато в області заносних видів рослин, які ростуть переважно в місцях, де природний рослинний покрив порушений або зник взагалі.

Тваринний світ області різноманітний. Однак, на фоні досить великого біорізноманіття, звичайно властивого лісостепу, все ж таки необхідно підкреслити певну тенденцію до збідненості фауни наземних хребетних області, що викликано напівізолюваністю внаслідок сильної фрагментації природних територій. Всього в області налічується близько 420 видів тварин, у т. ч. риб – 30, земноводних – 11, плазунів – 8, птахів – 300, ссавців – 70.

Динаміка зростання заповідності території області представлена на рис. 6. Видно, що за останні 6 років площа ПЗФ області залишається приблизно на одному й тому ж рівні.

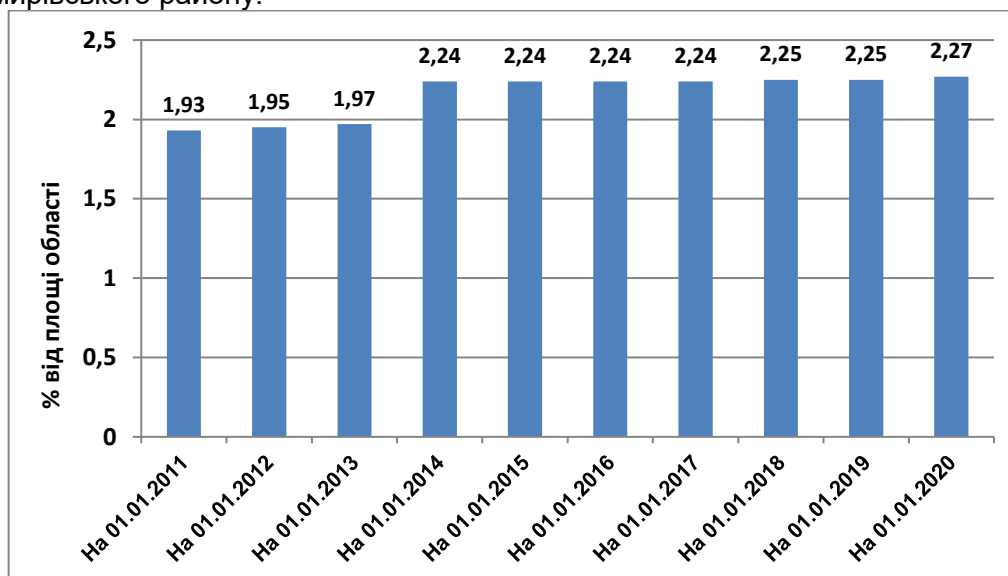
В області налічується 427 об'єктів природно-заповідного фонду (43 загальнодержавного значення, з них 1 національний природний парк та 384 місцевого значення, з них 4 регіональних ландшафтних парки), загальною площею 60094,3 га, що становить 2,27 % від площі області.

Національний природний парк «Кармелюкове Поділля» створений на півдні Чечельницького і Тростянецького районів з метою збереження, відтворення та раціонального використання унікальних природних і історико-культурних комплексів Південного Поділля.

В басейнах найбільших річок області Південний Буг, Дністер та Мурафа створені регіональні ландшафтні парки, їх території є важливими елементами екологічної мережі, мають багатий рослинний і тваринний світ, унікальні ландшафтні комплекси та рідкісні історико-культурні пам'ятки:

- «Мурафа» створений у середній та нижній ділянці р. Мурафа, на території Чернівецького, Могилів-Подільського та Ямпільського районів;
- «Середнє Побужжя» створений у межах річкової долини р. Південний Буг, на території Тиврівського району;

- «Дністер» створений на території Могилів-Подільського та Ямпільського районів;
- «Немирівське Побужжя» створений у межах річкової долини р. Південний Буг, на території Немирівського району.

Джерела: Екологічні паспорти Вінницької області (різні роки)

Рис. 6. Динаміка зростання площі природно-заповідного фонду Вінницької області

Технічна документація з винесення меж в натуру (на місцевість) виготовлялись для 38 об'єктів загальнодержавного значення (90,5% від загальної кількості об'єктів загальнодержавного значення) та 290 територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення (77 % від загальної кількості об'єктів місцевого значення). Території та об'єкти природно-заповідного фонду оформлені відповідними знаками та інформаційними матеріалами, межі цих територій та об'єктів нанесені на відповідні планово-картографічні матеріали.

Ліси

Ліси Вінниччини займають площу 380,3 тис. га (близько 13,8% її загальної площі), що робить область малолісною і лісодефіцитною.

Для забезпечення екологічної рівноваги території Вінниччини, зменшення негативної дії ерозійних процесів на ґрунти та досягнення оптимального мінімального рівня лісистості 15% необхідно висадити не менше 31 тис. га нових лісів. Внаслідок моніторингу земельних ресурсів визначено, що на території Вінницької області загальна площа земель, які можуть бути надані під заліснення складає 5788,25 га. Це землі, які за своїми природними властивостями мають низьку продуктивність або характеризуються негативними природними властивостями: заболоченість, еродованість, наявність схилів крутизною більше 7 градусів.

У 2019 році площа відтворення лісів склала 1626 га (у 2018 році – 1790 га), з неї лісорозведення – 100 га (2018 рік – 173 га).

Відходи

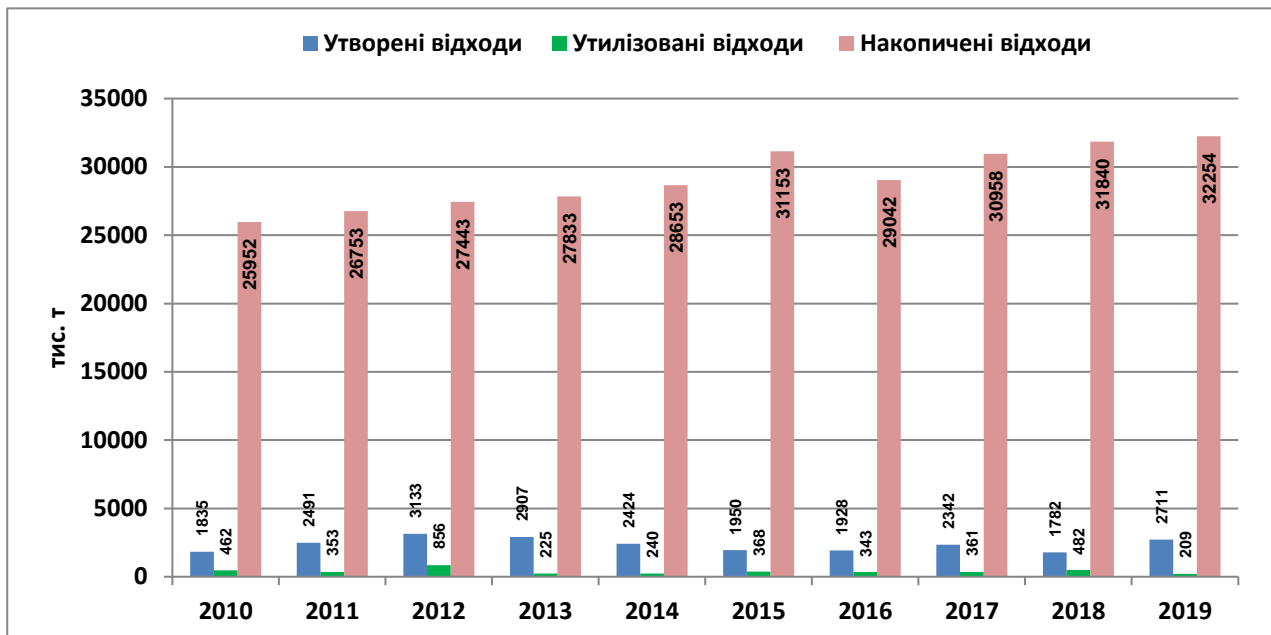
Динаміка утворення, перероблення та накопичення відходів у Вінницькій області представлена на рис. 7. Як можна бачити, кількість утворених відходів приблизно залишається на одному й тому ж рівні, невелика частина утворених відходів переробляється, а кількість накопичених відходів невинно зростає.

Протягом 2019 року в області утворилось 2711,2 тис. т відходів I–IV класів небезпеки, в тому числі I–III класів небезпеки – 1,0 тис. т.

Найбільше відходів I–IV класів небезпеки утворилось у Гайсинському районі – 33,3% до загальної кількості, у місті Вінниці – 19,6% та Ладжижині – 15,8%, а також Хмільницькому районі – 14,7%.

Від економічної діяльності підприємств утворилось 2554,1 тис. т відходів I–IV класів небезпеки, домогосподарств – 157,1 тис. т. 39,2% усіх відходів (1062,3 тис. т) утворилось у сільському, лісовому та рибному господарстві, 30,5% (826,9 тис. т) – у переробній промисловості, 15,7%

(425,5 тис. т) – на підприємствах з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря.

Джерело: Головне управління статистики у Вінницькій області

Рис. 7. Динаміка основних показників утворення та поводження з відходами у Вінницькій області з урахуванням відходів, утворених у домогосподарствах

За категоріями матеріалів у 2019 році найбільше утворилось відходів рослинного походження (1463,5 тис. т або 54,0% від загального обсягу утворених відходів), відходів згоряння (420,6 тис. т або 15,5%), змішаних та недиференційованих матеріалів (235,4 тис. т або 8,7%).

На кінець 2019 року у спеціально відведених місцях чи об'єктах економічно активних протягом звітного року підприємств області було накопичено 32254,4 тис. т відходів. Відповідно до статистичних даних відсутні відходи I-III класів небезпеки, накопичених у спеціальних місцях зберігання економічно активних підприємств.

На золошлаковідвалі Ладижинської ТЕС площею 186 га на початок 2019 року накопичено 28694,5 тис. т відходів. На полігоні твердих побутових відходів м. Вінниця (с. Стадниця Вінницького району) площею 16 га на початок 2020 року накопичено 2996,7 тис. т.

3. Основні екологічні проблеми Вінницької області

Найважливіші проблеми області зумовлені: значним обсягом викидів в атмосферне повітря забруднюючих речовин, наявністю накопичених за минулі роки заборонених і непридатних для використання засобів захисту рослин та відходів хімічного виробництва, відсутністю належної системи збирання, сортування і захоронення побутових відходів, скидом у водні об'єкти та на рельєф місцевості забруднених стічних вод, високим рівнем розораності та ерозією земель.

1) Забруднення атмосферного повітря викидами промислових підприємств та автотранспорту

За даними статистичної звітності протягом 2019 року в довкілля Вінницької області від стаціонарних джерел забруднення потрапило майже 99,7 тис. т забруднюючих речовин. Порівняно з 2018 роком обсяг викидів збільшився на 2,5%. Це пов'язано зі збільшенням розведення свійської птиці та розподілення газоподібного палива через місцеві (локальні) трубопроводи.

Значна питома вага – 73,9% (73,7 тис. т) викидів забруднюючих речовин припадає на місто Ладижин. Крім того, високий відсоток у розподілі викидів до загального обсягу припадає на Тульчинський (4,5%), Тростянецький (3,7%) райони та місто Вінницю (2,9%). Кількість викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел у розрахунку на квадратний кілометр території по області протягом 2019 року склала 3,8 т. Найвища щільність викидів забруднюючих речовин у розрахунку на квадратний кілометр припадає на місто Ладижин – 3349 т, а також на міста Вінницю (42 т), Жмеринку (17 т), Хмільник (9,4 т), Козятин (7,0 т) та на Тростянецький і Тульчинський райони по 4,0 т. На душу населення в середньому по області припадає 64 кг викинутих у повітря забруднюючих речовин.

Основними забруднювачами повітря в області залишаються підприємства енергетичної промисловості, сільського господарства, переробної промисловості і транспортні підприємства.

У 2019 році відповідно до статистичних даних викиди від автотранспорту становили 65,2 тис. т (40% від загального обсягу викидів).

За даними ДУ «Вінницький обласний лабораторний центр МОЗ України» у 2019 році 6,9% проб повітря, відібраних в міських і сільських поселеннях, не відповідали вимогам за вмістом забруднюючих речовин (у 2018 р. – 5,3%, у 2017 р. – 2,9%). Висока питома вага нестандартних проб повітря за рахунок пов'язана з перевищенням вмістом пилу, оксиду вуглецю, азоту діоксиду, фенолу та його похідних, формальдегіду.

2) Забруднення гідросфери скидами стічних вод промислових підприємств і комунально-побутовими стічними водами

Згідно державної звітності про використання води (форма 2ТП-водгосп (річна) у 2019 році всього з природних джерел було забрано 106,9 млн м³ води, з яких 85% (91,1 млн м³) – з поверхневих джерел і 15% (15,8 млн м³) – з підземних джерел. Забір води зменшився на 11,1 млн м³ (на 9%). Використання зменшилося на 8,85 млн м³ (на 9%).

У водні об'єкти Вінницької області було скинуто 59,7 млн м³ стічних вод, у тому числі комунальним господарством – 27,7 млн м³ (46%); сільським господарством – 26,3 млн м³ (44%); промисловістю – 4,8 млн м³ (8%), іншими галузями – 0,9 млн м³ (2%). Загальне водовідведення у поверхневі водні об'єкти зменшилося на 5,77 млн м³ (9%).

Забруднених стічних вод було скинуто у поверхневі водні об'єкти 1% від загального об'єму водовідведення (0,67 млн м³), нормативно очищених на очисних спорудах – 47% (28,1 млн м³).

Основним забруднювачем поверхневих вод в області є комунальне господарство. У 5 районних центрах очисні споруди відсутні, ще у 7 – потребують реконструкції.

Спостерігається тенденція зниження ефективності роботи очисних споруд. Їх неефективна робота на комунальних підприємствах, розташованих в районних центрах, пов'язана, в першу чергу, з фізичним зношенням їх обладнання. Технічний стан практично всіх каналізаційних очисних споруд потребує їх модернізації або реконструкції та значних капіталовкладень.

Внаслідок тривалого терміну експлуатації очисні споруди Могилів-Подільського МКП

«Водоканал» мають високий ступінь зношеності та не забезпечують достатнього рівня очистки стоків. Спостерігається негативний вплив очисних споруд на стан води у р.Дністер, гідрохімічні показники якості води погіршуються нижче скиду з очисних споруд каналізації м.Могилів-Подільський. Враховуючи те, що діяльність очисних споруд каналізації Могилів-Подільського МКП «Водоканал» є джерелом забруднення р.Дністер – цінної рибогосподарської водойми та транскордонного об'єкту, і може становити загрозу санітарному благополуччю, реконструкція даного комунального об'єкту є надзвичайно важливою та вимагає вирішення на загальнодержавному рівні.

Вода річок Вінницької області забруднена органічними сполуками, причому таке забруднення спостерігається протягом року. Це свідчить про забруднення вод побутовими стоками.

У 2019 році поверхневі води Вінницької області були забруднені органічними речовинами, сполуками азоту. Внаслідок такого забруднення спостерігалось раннє цвітіння води у річках.

3) Проблеми щодо умов скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти

На території області наявні шахти, в яких проводиться видобування пиляних блоків з вапняку-черепашнику. Усі шахти розташовані в добре задернованій товщі вапняку, тому шахтних вод практично немає.

Кар'єрні води відкачуються з гранітних кар'єрів, які часто розробляються нижче рівня залягання підземних вод. Кар'єрні води практично прісні з мінералізацією переважно 0,5-0,8 г/дм³. Після осадження зважених часток (відстоювання) ці води скидаються у поверхневі водні об'єкти. Частина кар'єрних вод використовується для технологічних потреб видобувних підприємств.

4) Забруднення підземних водоносних горизонтів

За інформацією Подільської гідрогеологічної партії за результатами досліджень хімічного складу підземних вод у 2018 році в основному якість води була задовільною. У Вінницькій області на Ямпільському водозаборі внаслідок впливу господарської діяльності міста Ямпіль та підпору поверхневих вод р. Дністер зберігається забруднення підземних вод у верхньопротерозойських відкладах.

5) Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок області

Якість води малих річок області за більшістю показників відповідає встановленим нормам (окрім органічних сполук). Вміст більшості забруднюючих речовин не перевищує ГДК для водойм господарсько-побутового призначення.

Через недостатність фінансування прибережні захисні смуги (ПЗС) малих річок в натуру виносяться доволі повільно. В межах населених пунктів, де ширина смуги встановлюється проектом, такий проект було розроблено лише для м. Вінниці. Це значно ускладнює здійснення контролю за дотриманням вимог природоохоронного законодавства на землях водного фонду.

Повільне виконання заходів з винесення в натуру прибережно-захисних смуг, водоохоронних зон та недотримання їх режиму – ще одна значна причина забруднення водних ресурсів. Орієнтовна площа водоохоронних зон складає 424,72 тис. га, в т. ч. 41,22 тис. га – площі, визначені в результаті раніше розроблених проектів з встановлення водоохоронних зон і ПЗС річок. Наразі площа встановлених на місцевості ПЗС становить 3783 га.

В межах області 5298 ставків загальною площею водного дзеркала близько 30 тис. га. Всього для 1527 ставків наявні чинні договори на оренди земельних ділянок. Переважна більшість використовується для риборозведення. Така кількість ставків негативно впливає на стан водних ресурсів, сток річок області є значно зарегульованим, що знижує здатність річок до самоочищення.

Недоліком є також те, що в окремих районах при розпаюванні сільськогосподарських земель були роздані і землі водного фонду – прибережні захисні смуги. Погіршує становище висока розораність (майже 70%) та еродованість (близько 40%) земель, і як наслідок, виникає замуленість більшості водойм.

Через відсутність коштів стримуються на місцях роботи зі створення ПЗС річок і водойм, винесенню їх в натуру і встановленню межових знаків.

Не гарантує безаварійний пропуск високих вод та правове використання водних об'єктів і факт наявності значної кількості безхазяйних гідротехнічних споруд. Із 5298 гідроспоруди безхазяйними є 4066 або 77%.

6) Утилізація і знешкодження радіоактивних відходів, ліквідація накопичувачів радіоактивних відходів, рекультивация земель, що мають радіоактивне забруднення

В області 89 населених пунктів області віднесено до зони посиленого радіоекологічного контролю. Площа забруднення радіонуклідами земель становить близько 2 тис. км² (7,5% від загальної площі області). З них щільність забруднення від 1 до 5 Кі/км² становлять землі площею 1964 км², від 5 до 15 Кі/км² – 36 км². Серед цих радіоактивних земель площа ріллі становить 973 км² із щільністю забруднення 1-5 Кі/км², а 5 км² – 5-15 Кі/км². Близько 40 тис. га сільськогосподарських угідь, забруднення яких цезієм-137 перевищує 1 Кі/км², сільськогосподарських угідь щільністю забруднення понад 5 Кі/км² в області немає. Щодо забруднення сільськогосподарських угідь стронцієм-90, то близько 13,5 тис. га ґрунтів області мають щільність забруднення понад 0,15 Кі/км², решта земель мають забруднення в межах 0,02-0,15 Кі/км². Радіаційна ситуація впродовж 2019 року не ускладнювалася.

7) Проблеми переробки відходів гірничодобувної, металургійної, енергетичної та інших галузей промисловості

Відходи гірничодобувної та енергетичної та ін. галузей промисловості в області представлені золо-шлаковими відходами Ладизинської ТЕС. Найбільша кількість відходів в області утворюється в процесі експлуатації Ладизинської ТЕС – понад півмільйона тон золо-шлакової суміші щорічно. Усього у золовідвалі ТЕС їх накопичено понад 27 млн. т.

8) Проблема токсичних відходів

Станом на 01.05.2020 року за даними інвентаризації в області обліковується 864,239 т непридатних та заборонених пестицидів та агрохімікатів (без Джуриного отрутомогильника). Очищеними від пестицидів є 4 райони: Вінницький, Липовецький, Немирівський та Хмельницький.

На території Джуриного сільської ради Шаргородського району Вінницької області на кількадеметровій глибині в бетонних бункерах знаходяться отрутохімікати – заборонені до використання хімічні засоби захисту рослин (ХЗЗР), які були завезені у 1978 році з 8 областей України (Вінницької, Житомирської, Івано-Франківської, Закарпатської, Львівської, Рівненської, Тернопільської та Хмельницької). Могильник є одним з найбільших в Європі. Орієнтовна кількість ХЗЗР, що зберігаються в могильнику, становить 2100 т разом з тарою та ґрунтом, яким вони пересипані. Необхідно провести комплексне дослідження пункту захоронення та розробити проект його консервації.

На земельній ділянці ліквідованого ВО «Хімпром» були утворені відходи хімічного виробництва, в тому числі фосфогіпс. Відповідно до протоколу № 10 від 07.05.2013 р. міської комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій організовані роботи з вимірювання об'єму насипу (відвалу) фосфогіпсу та визначенню його маси. Станом на 10 травня 2013 р. насип (відвал) фосфогіпсу має наступні параметри: об'єм – 340,7 тис. м³; маса – 421,11 тис. т. 30.05.2013 року ПП "Подільська промислова компанія" вивезено 3250 т відходів фосфогіпсу. Вивезення відходів призупинено.

Відповідно до статистичної звітності станом на 01 січня 2006 року впродовж виробничої діяльності на ВАТ «Завод «Термінал» було накопичено 120,365 т небезпечних відходів I-III класів небезпеки гальванічного виробництва. Згідно звіту ліквідатора, наданого Господарському суду Вінницької області, відходи із сховищем продані ВКПП «Філіп».

На території бувшого підприємства ВАТ «Завод «Ореол» у підземному резервуарі знаходиться близько 20 т відходів гальванічного виробництва. У процесі ліквідації підприємства не було вирішено питання щодо знешкодження гальванічних відходів, які стали безхазяйними.

9) Поводження з твердими побутовими відходами

В області, і особливо в обласному центрі, гостро стоїть проблема утилізації побутових відходів.

Усього в області згідно реєстру наявні 13 полігонів для розміщення побутового сміття та 786

сміттєзвалищ. Практика сортування сміття у Вінницькій області застосовується дуже обмежено. Технологію роздільного збирання твердих побутових відходів впроваджено в містах Гайсин, Могилів-Подільський, Хмільник, Ладижин та в Калинівка (проводиться відбір скла, полімерів та паперу).

Найгостріше проблема поводження з твердими побутовими відходами стоїть для обласного центру. Звалище ТПВ м. Вінниці, що розташовано поблизу с.М.Стадниця Вінницького району, перевантажене, через значний внесок у забруднення довкілля включений до 100 найбільших забруднювачів. На сьогоднішній день на Стадницькому полігоні ведуться роботи, спрямовані на зменшення негативного впливу на довкілля (пересипка ґрунтом, проведення гідрологічних досліджень, здійснюється часткове сортування), проте вирішити питання закриття цього полігону та облаштування нового вирішити ще не вдалось.

10) Антропогенний вплив на земельні ресурси

Землекористування на Вінниччині, яке супроводжувалося високим рівнем розораності схилових земель, розширенням посівних площ просапних культур, недостатньо обґрунтованою широкомасштабною меліорацією перезвожених, заболочених земель, нехтуванням науково обґрунтованими ґрунтозахисними сівозмінами, впровадженням індустриальних технологій вирощування сільськогосподарських культур, викликало відчутне зменшення площ, зайнятих природними рослинними угрупованнями (луками, лісами, болотами) при одночасному збільшенні питомої ваги освоєних сільськогосподарських угідь, насамперед ріллі.

В цілому антропогенне перетворення агроландшафтів збільшилося в 1,5-2 рази, при одночасному рості урбанізованих та індустриальних територій.

Однією з причин агрофізичної деградації ґрунту, яка проявляється майже на всій площі орних земель краю, що обумовлює ущільнення (до 60 см і більше), розпорошення верхнього шару, зниження протиерозійної стійкості ґрунту, є його багаторазовий обробіток різними знаряддями за допомогою потужних і важких колісних тракторів.

Суцільне розорювання, будівництво ставків та водосховищ, меліорація, сінокосіння й надмірний випас худоби, а також штучний підсів трав замінили структуру природних різнотравних асоціацій лук на однотипові. Якщо в натуральному стані фітоценозів нараховували 40-50 видів трав'яних рослин, то після "окультурення" – 6-8.

До негативних змін структури ґрунтів, їх фізико-хімічних і біологічних властивостей призвели наслідки внесення мінеральних добрив й пестицидів у попередні роки. Застосування великих доз добрив може погіршити якість продукції, ґрунтових вод, що зумовлює забруднення близьких річок і водойм. Використання мінеральних добрив дало змогу певною мірою підвищити врожайність культур, однак подальше збільшення їх доз уже не сприятиме її зростанню, що буде пов'язано із зменшенням запасів гумусу в ґрунті.

Особливо небезпечне неправильне або надмірне використання пестицидів. Причому деяка їх частина трансформується, тобто виникають нові токсичні речовини (вторинна токсикація).

Повне знищення ґрунтового покриву спостерігається в процесі селитебного, промислового, дорожнього й інших видах будівництва. Діяльність гірничовидобувних підприємств, стихійні сміттєзвалища призводять до промислової деградації ґрунтів.

11) Скорочення чисельності, зміна видового складу мисливських тварин.

12) Низький відсоток заповідності в області.

13) Деградація та скорочення природних екосистем, зникнення рідкісних і вразливих видів представників флори та фауни.

4. Зобов'язання у сфері охорони довкілля

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» (№ 1264-XII від 26.06.91) визначено (ст. 20⁴), що до компетенції обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері охорони навколишнього природного середовища належить:

а) забезпечення реалізації державної політики у сфері заповідної справи, формування, збереження та використання екологічної мережі, здійснення управління та регулювання у сфері охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України на відповідній території;

б) участь у проведенні моніторингу стану навколишнього природного середовища;

в) участь у розробленні стандартів щодо регулювання використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища від забруднення та інших шкідливих впливів;

г) реалізація повноважень у сфері оцінки впливу на довкілля відповідно до законодавства про оцінку впливу на довкілля;

г') затвердження за поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, для підприємств, установ і організацій лімітів використання природних ресурсів (крім природних ресурсів загальнодержавного значення), скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище (крім скидів, що призводять до забруднення природних ресурсів загальнодержавного значення, навколишнього природного середовища за межами відповідної території);

д) видача дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами, викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, спеціальне використання природних ресурсів відповідно до законодавства;

д⁻¹) реалізація повноважень у сфері стратегічної екологічної оцінки відповідно до законодавства про стратегічну екологічну оцінку;

е) вирішення інших питань у сфері охорони навколишнього природного середовища відповідно до закону.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (№ 2697-VIII від 28.02.2019). Закон передбачає інтегрування екологічних вимог під час розроблення і затвердження документів державного планування, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку.

Відповідно до Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (№ 722/2019) має бути забезпечено дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року.

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (№ 562-VIII від 01.07.2015), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. В Україні проведення СЕО регламентується Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку» (№ 2354-VIII від 20.03.2018).

Юридичні засади поводження з водними ресурсами визначаються Водним кодексом України (№ 214/95-ВР від 06.06.95) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для забезпечення збереження, збалансованого й науково обґрунтованого використання та відновлення водних ресурсів, захисту водних ресурсів від забруднення, зараження й виснаження, запобігання та пом'якшення негативного впливу, покращення екологічного стану водних об'єктів і захисту прав водокористувачів.

Найголовнішими питаннями у сфері водопостачання та водовідведення є дозвіл на забір води із джерел водопостачання (дозвіл на спеціальне водокористування) і дозвіл на скидання очищених та неочищених стічних вод у навколишнє середовище. З 18 травня 2013 р. дозволи на спеціальне водокористування надаються не Мінприроди України, а Радою міністрів АР Крим і обласними адміністраціями (для водних ресурсів державного значення) та органами виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища АР Крим і обласними радами (для

водних ресурсів місцевого значення). Водночас процедури надання таких дозволів залишилися незмінними.

Основне чинне екологічне законодавство та норми у сфері користування водними ресурсами:

- постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування»;
- постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок розроблення і затвердження нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин та перелік забруднюючих речовин, скидання яких нормується»;
- Державні санітарні норми та правила «Питна вода. Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною»;
- наказ Міністерства екології та природних ресурсів України «Про затвердження Інструкції про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об'єкти із зворотними водами»;
- постанова Кабінету Міністрів України «Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів».

Правове й інституційне регулювання та ключові екологічні вимоги у сфері охорони атмосферного повітря визначаються в Законі України «Про охорону атмосферного повітря» (2707-XII від 16.10.92). Основне чинне законодавство та норми у сфері захисту атмосферного повітря:

- постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок розроблення і затвердження нормативів граничнодопустимого рівня впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел забруднення на стан атмосферного повітря»;
- постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами»;
- постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок здійснення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря»;
- посібник з інвентаризації джерел викидів в атмосферне повітря;
- максимальні допустимі концентрації та «можливі рівні безпечного ефекту» для забруднюючих речовин в атмосферному повітрі для заселених територій.

Правові засади у сфері поводження з відходами забезпечуються Законом України «Про відходи» (№ 187/98-ВР від 05.03.1998) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для регулювання діяльності з метою уникнення чи мінімізації утворення відходів, зберігання й поводження з ними, запобігання та зменшення негативних наслідків для довкілля і здоров'я людини від утворення, зберігання та поводження з відходами. Повноваження місцевих державних адміністрацій у сфері поводження з відходами визначаються статтею 20 закону «Про відходи».

В Україні сформовано інвестиційне законодавство, в якому, зокрема, значна увага приділяється необхідності дотримання екологічних норм в процесі інвестиційної діяльності. Так Законом України «Про інвестиційну діяльність» (№ 1560-XII від 18.09.1991) встановлюється заборона інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України (ст. 4). В разі порушення екологічних, санітарно-гігієнічних та архітектурних норм державний орган може прийняти рішення про зупинення або припинення інвестиційної діяльності (ст. 21). Також в ст. 8 зазначається, що інвестор зобов'язаний одержати висновок з оцінки впливу на довкілля у випадках та порядку, встановлених Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» (№ 2059-VIII від 23.05.2017).

5. Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Програми

Атмосферне повітря. Програма не передбачає створення нових підприємств із значними обсягами викидів у атмосферне повітря. Тому її реалізація не призведе до значних негативних наслідків для атмосферного повітря. Разом з тим, деякі шляхи реалізації Програми (заходи) ймовірно можуть негативно вплинути на якість атмосферного повітря.

Розвиток індустріальних парків, створення нових виробничих потужностей і реалізація інвестиційних проєктів (ціль 3, пріоритет 1) ймовірно супроводжуватимуться збільшенням викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Пріоритет 9 цілі 3 передбачає розвиток транспортної інфраструктури в області, в тому числі розвиток «Аеропорту Вінниця» та ремонт автодоріг. На етапі будівельних робіт вплив на якість повітря переважно є негативним, але короткостроковим. В основному зниження якості повітря під час ремонту існуючої мережі автомобільних доріг зумовлено:

- викидами пилу внаслідок дій із сипучими матеріалами (земляні роботи, навантаження тощо);
- викидами пилу з поверхонь, на яких рухається обладнання, необхідне для будівництва;
- викидами продуктів спалювання вичерпаного палива з двигунів машин, транспортних засобів, що використовуються для перевезення працівників, транспортування матеріалів та інших двигунів, що працюють на вичерпаному паливі (наприклад, дизельні генератори).

Викиди вихлопних газів і пилу не настільки суттєві, щоб спричинити довгострокове погіршення якості повітря прилеглої території. Якщо має місце короткочасне погіршення якості повітря, вплив припиниться як тільки будуть завершені будівельні роботи.

Розвиток туризму (пріоритет 17, ціль 4) ймовірно може призвести до збільшення викидів забруднюючих речовин через використання транспортних засобів під час туристичних подорожей та перевезень. Для туристичних перевезень характерними є часті зупинки з метою огляду об'єктів екскурсії, а також рух на невеликих швидкостях, що значно підвищує обсяги викидів.

До погіршення якості повітря може призвести використання термічного утилізатора для спалювання відходів (ціль 5, пріоритет 1), якщо під час його використання не будуть дотримані екологічні вимоги.

Реалізація багатьох заходів має призвести до поліпшення якості атмосферного повітря і скорочення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Зокрема, цьому має сприяти впровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій в системі життєзабезпечення населених пунктів, використання альтернативних видів палива, покращення якості дорожньої мережі (внаслідок усунення заторів і збільшення швидкості автомобілів).

Клімат. Викиди парникових газів очікуються в процесі розвитку індустріальних парків і створення нових виробничих потужностей та на етапі будівництва інфраструктури. Загалом, загальний вплив заходів Програми на клімат є позитивним, враховуючи спектр завдань щодо впровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій в системі життєзабезпечення населених пунктів, використання альтернативних видів палива, розширення сфери органічного виробництва, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

Водні ресурси. Вплив на водні ресурси багатьох заходів Програми є нейтральним, а негативний вплив деяких заходів – помірним і прийнятним. Зокрема, на якість водних ресурсів на будівельних ділянках і на ділянках дорожніх робіт можуть негативно вплинути будівництво інфраструктури і ремонт автомобільних доріг.

Разом з тим, Програма передбачає реалізацію низки заходів, спрямованих на ефективне використання водних ресурсів області, забезпечення споживачів якісною питною водою, будівництво та реконструкцію очисних споруд і систем водовідведення, поліпшення стану водних об'єктів області.

Земельні ресурси. Негативними наслідками впливу деяких заходів Програми на земельні ресурси може бути вилучення або трансформація земель для розвитку транспортної інфраструктури, будівництва житла і спортивних споруд, будівництва та реконструкції мереж

водопостачання та водовідведення, розвитку нових туристичних маршрутів (цілі 3 і 4). Враховуючи те, що більша частина інфраструктури вже існує, а Програма переважно передбачає її реконструкцію та модернізацію, впливи очікуються незначними.

У процесі виконання робіт з розчищення від намулу русел річок (ціль 5, пріоритет 3) на ділянках розчистки будуть видалятися донні відкладення і тимчасово складуватися на берегах річок. Наслідки такої діяльності будуть короткостроковими, незначними і прийнятними.

Сприяти покращенню стану ґрунтів має розвиток органічного сектору сільськогосподарського виробництва.

Відходи. Під час будівництва (транспортна інфраструктура, будівництво житла і спортивних споруд, будівництво та реконструкція мереж водопостачання та водовідведення) основним негативним наслідком є утворення будівельних відходів. Збір та утилізація всіх видів відходів, що утворюються на об'єкті, відповідно до всіх діючих норм і передового досвіду, допоможуть запобігти забрудненню довкілля. Неналежне поводження з відходами може призвести до потенційного впливу на ґрунти і водні ресурси.

Розвиток промислового комплексу і розширення існуючих виробничих потужностей (ціль 3, пріоритет 1) ймовірно можуть супроводжуватися зростанням кількості промислових відходів. Оскільки Програма не передбачає створення великих підприємств, можна очікувати, що негативний вплив промислових відходів буде помірним і прийнятним.

Реалізація пріоритету 17 цілі 4 Програми ймовірно може привезти до збільшення кількості твердих побутових відходів внаслідок туристичної діяльності та проведення у місті культурних заходів (наприклад, фестивалів, конференцій, виставок, традиційних свят).

Динаміка накопичення відходів у Вінницькій області свідчить про те, що кількість накопичених відходів невпинно зростає. Ймовірно кількість накопичених відходів зростатиме й надалі. Тому дуже важливим є пріоритет 1 цілі 5, спрямований на забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя. Реалізація цього пріоритету матиме значний позитивний вплив.

Біорізноманіття. Програма не передбачає реалізацію заходів, які можуть негативно вплинути на флору і фауну області. Натомість пріоритет 2 цілі 5 спрямований на збереження ландшафтного та біотичного різноманіття, що матиме позитивні наслідки для довкілля. Одним з очікуваних результатів реалізації цього пріоритету є збереження популяції зубра європейського. Сприяти збільшенню чисельності популяцій автентичних видів рослин має проведення комплексу заходів із локалізації та ліквідації вогнищ амброзії полинолистої (карантинного бур'яну).

Природоохоронні території. У Програмі не передбачені заходи, які можуть призвести до негативного впливу на існуючі об'єкти природно-заповідного фонду (ПЗФ). Натомість пріоритет 2 цілі 5 спрямований на розширення площі ПЗФ і створення нових об'єктів ПЗФ, що матиме позитивні наслідки для довкілля.

Здоров'я та безпека. Реалізація Програми ймовірно має призвести до покращення життя та стану здоров'я населення. Впровадження деяких заходів ймовірно матиме непрямий позитивний вплив на здоров'я населення, а реалізація пріоритетів 4, 5 і 6 цілі 4, а також заходу, спрямованого на дотримання вимог щодо безпечності та якості харчових продуктів (пріоритет 2 цілі 3), – прямий і тривалий позитивний вплив.

Сприяти підвищенню рівня безпеки населення має реалізація цілей 1 і 2.

Транскордонний вплив. Такий вплив ймовірно може мати місце в процесі будівництва мосту в районі Ямпіль (ціль 3, пріоритет 10). Ймовірно будуть утворюватися відходи будівництва. Також може бути локальний вплив на ділянку річки Дністер в районі будівництва. Ці впливи мають бути незначними і прийнятними.

Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) негативний вплив на довкілля, є незначною.

Узагальнені результати оцінки за цілями і пріоритетами Програми представлені в табл. 2.

2. Дооснащення газових котелень котлами на альтернативних видах палива та виведення їх з підвальних приміщень в закладах загальної середньої освіти.	IN/MT RE	IN/LT RE	0	0	0	0	0	0
Пріоритети 4, 5, 6.	0	0	0	0	0	0	0	DI/LT RE/CU
Пріоритети 11, 12.	0	0	0	0	0	0	0	DI/LT RE
13. Реалізація програм доступного житла в області.	0	0	0	DI/O LO	DI/ST RE	0	0	0
14. Забезпечення всіх категорій споживачів питною водою, приведеною до стандартів якості.	0	0	DI/LT RE	DI/ST RE	0	0	0	IN/LT RE
15. Реалізація заходів з розвитку фізичної культури та спорту.	0	0	0	DI/O LO	DI/O LO	0	0	DI/LT RE
17. Розвиток туристичної галузі.	IN/SH RE	0	0	IN/SH RE	IN/SH RE	0	0	DI/LT RE
5. Екологічна безпека навколишнього середовища	DI/ST LO	IN/LT RE	DI/LT RE/CU	IN/ST RE	DI/LT RE/CU	DI/LT RE/CU	DI/LT RE/CU	IN/LT RE/CU
6. Розвиток громадянського суспільства	0	0	0	0	0	0	0	0

Позначення	Пояснення
--	Значний негативний вплив. Значний негативний вплив слід звести до мінімуму із застосуванням заходів щодо пом'якшення наслідків, щоб він став незначним.
-	Помірний негативний вплив. Цей вплив є прийнятним.
0	Немає впливу, або нейтральний. Втручання не має ефекту, який можна було б довести, або такий вплив є незначним.
+	Помірний позитивний вплив.
++	Значний позитивний вплив
(?)	Значення впливу не може бути оцінено з певністю через відсутність даних про компоненти навколишнього середовища, заплановану діяльність або з інших причин.
DI / IN	Прямий / Непрямий
LT / MT / ST / O	Довгостроковий (постійний 50-100 років) / Середньостроковий (10-15 років) / Короткостроковий (3-5 років) / Випадковий (тимчасовий, 1 рік)
LO / RE	Місцевий / Регіональний
CU / SI / TR	Кумулятивний / Синергетичний / Транскордонний

6. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми

Заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми (табл. 3) ґрунтуються на впливах, оцінених у попередньому розділі звіту, та міжнародному досвіді діяльності в подібних умовах. Однак, такі заходи – це загальні рекомендації щодо усунення негативних наслідків, тоді як детальні заходи повинні розглядатися в кожному конкретному випадку під час реалізації шляхів досягнення визначених пріоритетів, а також в процесі надання екологічних дозволів.

Таблиця 3. Заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми

Складова довкілля	Заходи для зменшення негативних наслідків
Атмосферне повітря	<ul style="list-style-type: none"> - використання на автотранспорті спеціальних моторних мастил, присадок до них та палива, модифікаторів кінематичних вузлів автомобілів, впровадження каталітичних перетворювачів палива та ін., що призведе до зменшення витрат пального, зменшення викидів забруднюючих речовин та збільшення моторесурсів двигунів; - контроль за якістю пального, що постачається і реалізується автозаправними станціями, його відповідністю державним стандартам, а також заборона реалізації етильованого бензину; - забезпечення максимально можливого перевезення пасажирів на електротранспорті (тролейбус, трамвай, електромобілі)
Водні ресурси	<ul style="list-style-type: none"> - закінчити розробку проєктів прибережних захисних смуг малих річок; - створити перелік (кадастр) існуючих об'єктів господарювання в межах встановлених водоохоронних зон і прибережних захисних смуг для подальшого винесення об'єктів, господарська діяльність яких не відповідає вимогам (ст. 89 Водного кодексу України та ст. 61 Земельного кодексу України); - заборонити будь-яке будівництво на землях водного фонду; - визначити підприємство, організацію або установу та створити при ній спеціальну службу з догляду та підтримання у належному стані водоохоронних зон, прибережних захисних смуг водних об'єктів; - прийняти відповідні міри впливу, передбачені ст. 212 Земельного кодексу України, до громадян та юридичних осіб, що здійснили самозахоплення земельних ділянок на землях водного фонду - заборонити миття машин і механізмів у місцях, з яких стічні води можуть потрапити в магістральну, розподільчу, скидну мережу, річки та водойми
Відходи	<ul style="list-style-type: none"> - запровадити роздільний збір відходів на територіях та об'єктах туристичної діяльності, а також під час проведення масових культурних заходів; - запровадити плани поводження з відходами, які повинні включати запобігання генерування / мінімізацію відходів, сегрегацію, повторне використання, переробку, транспортування, захоронення та моніторинг відходів відповідно до законодавства України; - створити та запровадити програму переробки твердих побутових відходів, включаючи розміщення маркованих контейнерів для відходів для металів, скла, паперу і пластмас; - максимізувати коефіцієнт переробки відходів від зміни покриття доріг (наприклад, регенований асфальтовий покрив або регенований бетонний матеріал); включити матеріали, що підлягають переробці (наприклад, скло, шини бруксту, певні типи шлаку та золи), щоб зменшити обсяг і вартість нових асфальтобетонних сумішей;

	- забезпечити належне поводження з муловими осадами та відкладеннями, які видаляються з дренажних систем
Ґрунти	<ul style="list-style-type: none"> - передбачити раціональне складування донних відкладень, які утворюватимуться внаслідок реалізації заходів з розчищення від намулу русел малих річок; - при експлуатації будівельних машин і механізмів заборонити злив відпрацьованих масел і пального на землю; відпрацьоване масло повинно збиратися в спеціальний посуд і відправлятися на утилізацію; - після закінчення будівельних робіт слід виконати планувальні роботи в місцях стоянки та ремонту машин і механізмів, а також на всіх інших ділянках, де були допущені порушення поверхні в процесі будівництва
Ґрунти	<p>виготовлення землепорядної документації на території та об'єкти природно-заповідного фонду з метою недопущення порушення чинного природоохоронного законодавства при відведенні земельних ділянок; створення адміністрацій регіональних ландшафтних парків, що передбачено Законом України «Про природно-заповідний фонд України»; з метою недопущення розорювання цінних природних угідь передбачити створення нових природно-заповідного фонду</p>

7. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив

В Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року детально розглядаються два сценарії – оптимістичний та песимістичний.

Оптимістичний сценарій передбачає швидке завершення адміністративно-територіальної реформи та регіональний розвиток, у тому числі розвиток людських ресурсів, створення нових високотехнологічних наукомістких та інноваційних підприємств як в промисловому, так і в аграрному секторах економіки. Цей сценарій передбачає використання більшості можливостей та усіх сильних сторін Вінницької області.

Песимістичний сценарій розвитку області пов'язаний із досить ймовірним збереженням, «консервацією» нинішнього стану виробництва регіону. Цей варіант виходить з того, що зміни у економічній політиці практично не відбуватимуться і продовжуватиметься повільний процес структурних трансформацій промислового виробництва.

Цілі та завдання Програми економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2021 рік спрямовані на реалізацію цілей та завдань, визначених Стратегією збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року, та орієнтовані на реалізацію оптимістичного сценарію.

Загалом і Стратегія, і Програма побудовані на засадах збалансованого (сталого) розвитку. Збалансованість вимагає інтеграції та балансування економічних, соціальних і екологічних цілей. Програма поряд з економічними та соціальними цілями і пріоритетами містить ціль «Екологічна безпека навколишнього середовища», яка передбачає досягнення високих екологічних стандартів. Це означає, що Програма спрямована на екологічно збалансований розвиток і тому не потребує альтернативних цілей та пріоритетів, а також альтернативних варіантів розвитку.

В якості альтернативи можна розглядати «нульовий сценарій», тобто опис, прогнозування та оцінку ситуації у випадку незатвердження Програми. Це означає збереження незмінною існуючої на даний момент ситуації в області. Незатвердження Програми не дасть змоги збільшити позитивні впливи на довкілля і здоров'я населення, які мають бути наслідком виконання заходів Програми. Реалізація «нульового сценарію» не забезпечить поступ у досягненні збалансованого (сталого) розвитку Вінницької області.

8. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

СЕО не завершується прийняттям рішення про затвердження Програми. Значущі наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення, повинні відслідковуватися під час реалізації Програми, зокрема, з метою виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення.

Результати моніторингу мають бути доступними для органів влади та громадськості. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» встановлює необхідність здійснення моніторингу наслідків виконання документу державного планування для довкілля (ст. 17). Моніторинг може бути використаний для:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дає можливість отримати інформацію про реалізацію Програми;
- отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);
- перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;
- перевірки того, що Програма виконується відповідно до затвердженого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Для організації моніторингу можуть бути використані існуючі системи моніторингу та інформаційні системи або вони мають бути спеціально удосконалені для цілей СЕО.

Моніторинг виконання Програми здійснюватиметься відповідно до порядку здійснення моніторингу, затвердженого рішенням Вінницької обласної ради «Про внесення змін та доповнень до Порядку формування, фінансування і моніторингу виконання регіональних (комплексних) програм» від 28 вересня 2017 року № 469.

Зокрема, відповідно до цього рішення, для проведення моніторингу і оцінки результативності реалізації Програми головний розпорядник коштів:

- щокварталу до 10 числа другого місяця, що настає за звітним періодом, подає до обласній Раді оперативні звіти;
- щороку до 30 січня року, що слідує за звітним, подає річний підсумковий звіт.

Обласна Рада проводить аналіз стану реалізації Програми (з порівняльною оцінкою ступеня відхилення фактичних значень індикаторів результативності від їх прогнозованих значень) та до 25 числа другого місяця, що настає за звітним періодом, готує узагальнений звіт (поквартальний та річний) про виконання плану заходів Програми.

В якості екологічних індикаторів результативності Програми варто використовувати екологічні індикатори та індикатори здоров'я населення, визначені в Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року (табл. 4). Кількість цих індикаторів доцільно розширити, щоб врахувати індикатори, зазначені в національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» (табл. 4).

Таблиця 4. Цілі й пріоритети Програми та екологічні індикатори й індикатори здоров'я населення, запропоновані в Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року та зазначені в національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна»

Ціль	Пріоритет	Індикатори	
3. Забезпечення умов сталого економічного розвитку, зростання конкурентоспроможності економіки області	1. Розвиток промислового комплексу, активізація інноваційних процесів та створення сприятливих умов для посилення інвестиційної діяльності в області.		Обсяг викидів у атмосферне повітря забруднюючих речовин, % до рівня 2015 року Обсяг викидів парникових газів, % до рівня 1990 р. Частка енергії, виробленої з відновлювальних джерел, у загальному кінцевому споживанні енергії, %
	2. Сталий розвиток аграрного виробництва, розширення сфери органічного виробництва та активізація сільськогосподарської дорадчої діяльності.	Площа сільськогосподарських земель з органічним статусом та перехідного періоду (тис. га) Обсяг непридатних та заборонених пестицидів та агрохімікатів, які зберігаються на території області	Площа орних земель (ріллі), тис. га Частка сільськогосподарських угідь під органічним виробництвом у загальній площі сільськогосподарських угідь, % Частка площі сільськогосподарських угідь екстенсивного використання (сіножатей, пасовищ) у загальній території області, % Кількість визначених та реалізованих завдань щодо досягнення нейтрального рівня деградації земель, одиниць
	5. Впровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій в системі життєзабезпечення населених пунктів.		Кількість міст, в яких середньодобові концентрації основних забруднюючих речовин в атмосферному повітрі перевищують середньодобові гранично допустимі концентрації, одиниць
	9. Розвиток транспортної інфраструктури в області.		Частка електротранспорту у внутрішньому сполученні, %
4. Розвиток людського капіталу та підвищення стандартів життя населення	4. Створення конкурентоспроможного середовища в межах єдиного медичного простору.	- Кількість пацієнтів з інших країн світу та регіонів України, яким надано високоспеціалізовану медичну допомогу у медичних закладах області - Кількість пацієнтів з інших країн світу та регіонів України, які отримали послуги у санаторно-курортних, оздоровчих та реабілітаційних закладах області	
	5. Зниження смертності хворих області від серцево-судинної патології шляхом реалізації субпроекту Світового банку «Складова розвитку системи охорони здоров'я Вінницької області, яка	- Рівень народжуваності/смертності населення	Ймовірність померти в 20-64 роки, чоловіки, ‰ Ймовірність померти в 20-64 роки, жінки, ‰

	направлена на покращення медичної допомоги хворим із серцево-судинною патологією».		
	6. Створення якісної системи спеціалізованої інфекційної допомоги пацієнтам області. Відкриття обласного центру інфекційних хвороб.	Рівень охоплення імунопрофілактикою населення області	Рівень охоплення імунопрофілактикою згідно з Національним календарем щеплень (відповідно до медичних показань), %
5. Екологічна безпека навколишнього середовища	1. Забезпечення санітарного та екологічного благополуччя.	Відсоток населених пунктів, охоплених системою роздільного збору твердих побутових відходів Обсяг твердих побутових відходів, що спрямовуються на повторне використання та перероблення	Обсяг утворених відходів у сіх видів економічної діяльності на одиницю ВВП, кг на 1000 дол. США за ПКС 2011 року Частка спалених та утилізованих відходів у загальному обсязі утворених відходів, %
	2. Збереження ландшафтного та біотичного різноманіття.	Площа природно-заповідного фонду	Частка площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду у загальній території області, % Лісистість території області, % Запаси деревини в лісах, млн куб. м
	3. Збереження та раціональне використання водних ресурсів. Якісна питна вода в кожній громаді.	Частка населення, яке має доступ до централізованого водопостачання (по сільському і міському населенню окремо) Частка міського населення, яке має доступ до централізованих систем водовідведення Частка скидів забруднених (забруднених без очистки та недостатньо очищених) стічних вод у водні об'єкти у загальному обсязі скидів Рівень розчищення водних об'єктів (річок) від мулових відкладень (відповідно до рекомендацій БУВР Південного Бугу)	Частка сільського населення, яке має доступ до безпечної питної води, % Частка міського населення, яке має доступ до безпечної питної води, % Частка сільського населення, яке має доступ до централізованого водопостачання, % Частка міського населення, яке має доступ до централізованого водопостачання, % Частка сільського населення, яке має доступ до покращених умов санітарії, % Частка міського населення, яке має доступ до централізованих систем водовідведення, % Обсяги скидів забруднених (забруднених без очистки та недостатньо очищених) стічних вод у водні об'єкти, % Частка скидів забруднених (забруднених без очистки та недостатньо очищених) стічних вод у водні об'єкти у загальному обсязі скидів, %

9. Резюме

1. Головною метою Програми економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2021 рік Програми є недопущення зниження рівня життя та забезпечення соціальних потреб населення області на основі розвитку конкурентоспроможної економіки регіону, шляхом посилення інвестиційної та інноваційної привабливості, модернізації соціальної сфери та забезпечення гармонійного розвитку всіх громад регіону.

Цілі та завдання спрямовані на реалізацію пріоритетних напрямків (завдань), визначених Стратегією збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року.

У Програмі визначені такі цілі:

- 1) реалізація державної політики в оборонній та правоохоронній діяльності;
- 2) захист населення і територій області від наслідків надзвичайних ситуацій та забезпечення функціонування територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту;
- 3) забезпечення умов сталого економічного розвитку, зростання конкурентоспроможності економіки області;
- 4) розвиток людського капіталу та підвищення стандартів життя населення;
- 5) екологічна безпека навколишнього середовища;
- 6) розвиток громадянського суспільства.

2. Аналіз трендів стану довкілля Вінницької області вказує на коливання обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних і пересувних джерел; зменшення обсягів забору та використання води, зменшення рівня водовідведення та скидів забруднених вод; високий рівень господарського освоєння земель; незначне зростання площі природно-заповідного фонду за останні 7 років; стабілізацію кількості утворених відходів приблизно на одному й тому ж рівні, перероблення невеликої частини утворених відходів, а також невпинне зростання загальних обсягів накопичених відходів I-IV класів небезпеки.

3. Основними екологічними проблемами області є:

- забруднення атмосферного повітря викидами промислових підприємств та автотранспорту;
- забруднення гідросфери скидами стічних вод промислових підприємств і комунально-побутовими стічними водами;
- забруднення підземних водоносних горизонтів;
- порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок області;
- наявність токсичних відходів, в тому числі непридатних і заборонених пестицидів та агрохімікатів;
- поводження з твердими побутовими відходами;
- надмірна розораність території області,

4. Основні зобов'язання у сфері охорони довкілля області визначаються законами України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про стратегічну екологічну оцінку», «Про оцінку впливу на довкілля», «Про відходи», «Про інвестиційну діяльність», Водним кодексом України, Указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року».

5. Реалізація деяких заходів Програми *ймовірно* може призвести до:

- збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря через розвиток індустріальних парків, створення нових виробничих потужностей, розвиток транспортної інфраструктури і туристичних перевезень, спалювання відходів;
- збільшення викидів парникових газів в процесі розвитку індустріальних парків, створення нових виробничих потужностей та на етапі будівництва інфраструктури;
- погіршення якості водних ресурсів на будівельних ділянках і на ділянках дорожніх робіт;
- вилучення або трансформації земель для розвитку транспортної інфраструктури, будівництва житла і спортивних споруд, будівництва та реконструкції мереж водопостачання й водовідведення, розвитку нових туристичних маршрутів;

- утворення будівельних відходів, зростання обсягів промислових і твердих побутових відходів;
- транскордонного впливу, який може мати місце в процесі будівництва мосту через річку Дністер в районі Ямпіль.

Наслідки реалізації цих заходів мають бути помірними, а тому прийнятними.

Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

6. Загалом, реалізація Програми має *позитивно* вплинути на стан атмосферного повітря та клімат, стан водних об'єктів, поводження з відходами, земельні ресурси, ґрунти, біорізноманіття, природоохоронні території.

Реалізація Програми має призвести до покращення стану здоров'я населення та підвищення рівня безпеки населення.

7. Для запобігання, зменшення та пом'якшення ймовірних негативних наслідків виконання Програми запропоновано ряд заходів. Ці заходи ґрунтуються на впливах, оцінених у звіті, та міжнародному досвіді діяльності в подібних умовах. Однак, такі заходи – це загальні рекомендації щодо усунення негативних наслідків, тоді як детальні заходи повинні розглядатися в кожному конкретному випадку під час реалізації шляхів досягнення визначених пріоритетів, а також в процесі надання екологічних дозволів.

8. Цілі та завдання Програми спрямовані на реалізацію цілей та завдань, визначених Стратегією збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року, та орієнтовані на реалізацію оптимістичного сценарію, який передбачає використання більшості можливостей та усіх сильних сторін Вінницької області. Програма, як і Стратегія, побудована на засадах збалансованого (сталого) розвитку, а тому не потребує альтернативних варіантів розвитку. Якщо в якості альтернативи розглядати «нульовий сценарій», тобто опис, прогнозування та оцінку ситуації у випадку незатвердження Програми, то реалізація такої альтернативи не дасть змоги збільшити позитивні впливи на довкілля і здоров'я населення, які мають бути наслідком виконання заходів, і не забезпечить поступ у досягненні збалансованого (сталого) розвитку Вінницької області.

9. Моніторинг виконання Програми здійснюватиметься відповідно до порядку здійснення моніторингу, затвердженого рішенням Вінницької обласної ради «Про внесення змін та доповнень до Порядку формування, фінансування і моніторингу виконання регіональних (комплексних) програм» від 28 вересня 2017 року № 469.

В якості екологічних індикаторів результативності Програми варто використовувати екологічні індикатори та індикатори здоров'я населення, визначені в Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року. Кількість цих індикаторів доцільно розширити, щоб врахувати індикатори, зазначені в національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна».